

Da Batman indtog elfenbenstårnet

– Opgraderingen af populær- og hverdagskulturen som analyseobjekt

*I have almost as many problems
with the term 'popular' as I have with 'culture'.
When you put the two terms together
the difficulties can be pretty horrendous*
(Stuart Hall)

Demokratiseringen af kulturbegrebet

Batman fik for alvor fodfæste som værdigt analyseobjekt i elfenbenstårnet, da *Cultural Studies* opstod i anden halvdel af det 20. århundrede. Kulturanalytikere, medieforskere, etnografer, filosoffer og sociologer begyndte i stigende grad at vende deres analytiske opmærksomhed mod de, ikke bare kulturelle og sociale, men også politiske, betydningsdannelser forbundet med praktiseringen og forbruget af alt fra superhelte, fankultur og rapmusik til tupperware parties, bingohaller og værtshusbesøg. Etnografer og antropologer har ligeledes i stigende grad kastet sig over tingene uden for museumsmontrerne og taget det moderne forbrug som analyseobjekt. Det interessante er altså ikke længere udelukkende, hvad folk sætter på museum, freder og restaurerer, men også hvordan de dyrker homing-strategier i IKEA, køber brand T-shirts og svømmer hen til Travel Channel. Denne artikels ærinde er at udforske med hvilke argumenter, motiver og metodiske greb populær- og hverdagskulturen er blevet opgraderet som analyseobjekt i kulturforskningen. Dette vil dels ske gennem en præsentation af centrale stationer i udviklingen af den britiske tradition for Cultural Studies og dels gennem en diskussion af selve begrebet populærkultur og begrundelsen for at studere populærkultur og hverdagsliv. Det vil blive vist, hvordan man med forskellig erkendelsesinteresse har henholdsvis degraderet og opgraderet populærkulturen, og i forbindelse med sidstnævnte

har argumenteret for, at populærkulturen ikke blot er overfladisk fordummende vuggesang for masserne, men et muligt element i kreativ og kritisk kulturtiltagelse og identitetsarbejde. Endelig vil artiklen udforske igangværende transformationer i måden, hvorpå man såvel italesætter fænomenet populærkultur, som mener at kunne begribe de kulturelle praksisser forbundet med brugen af populærkultur.

Traditionens metateori er spækket med ambivalens og genkommende redefineringer af hele projektet. En af hofteoretikerne inden for den britiske tradition for cultural studies, den anden leder af *Centre for Contemporary Cultural Studies* i Birmingham, Stuart Hall gør eksempelvis, som indledningsvist citeret, opmærksom på kompleksiteten i overhovedet at operere med et begreb som populærkultur: "Jeg har næsten lige så store problemer med begrebet populær som med begrebet kultur. Når de to begreber bringes sammen kan de vanskeligheder, der opstår, være temmelig skrækindjagende" (Hall 1998: 442; min oversættelse). En anden af feltets førende skikkelser John Storey demonstrerer i *Inventing Popular Culture* (2003), hvordan begrebet populærkultur er en intellektuel konstruktion, der kan dateres tilbage til 'opdagelsen' af folkekulturen som intellektuelt tema i det sene attende og det nittende århundrede (Storey 2003: 1-16). Nærværende artikel vil kun i begrænset omfang beskæftige sig med den tidlige romantiske og nationalistiske dyrkelse af folkekulturen. Den vil i stedet koncentrere sig om den tradition for Cultural Studies, som den såkaldte Birmingham-skole, der udviklede sig omkring *Centre for Contemporary Cultural Studies*¹ på afgørende vis har bidraget til. Cultural Studies lagde ud som humanvidenskabernes enfant terrible med et radikalt politisk projekt. Dette projekt var blandt andet motiveret af en kritik af det elitære universitets stivnede faggrænser. I starten udfoldede centrets medarbejdere en række kritiske lænsninger, der ville demokratisere kulturbegrebet ved at gøre op med et eksklusivt og eksotisk kulturbegreb og i stedet udforske det hverdagslige i de 'hjemlige' lokale kontekster. En væsentlig agenda for centrets 'founding-fathers, Richard Hoggart,² Raymond Williams³ og E.P. Thompson,⁴ var, som led i det nationale rekonstruktionsprojekt efter Anden Verdenskrig, at bidrage til en ideografisk udvidelse af kulturstudierne ved at inddrage flere befolkningsgrupper såvel inden for Englands grænser (i særlig grad arbejderklassen) som ude i imperiets afkroge (Jenkins, McPherson and Shattuc 2002: 35-37; Hoggart 1998 [1957]). Den vending mod den moderne urbane kontekst, der kan registreres indenfor kulturgeografien, antropologien og kulturstudierne, finder motivation i

disses ambitioner om at frigøre sig fra deres videnskabshistoriers kolonialistiske fortid. I stedet for at udforske de ædle vilde med et eksotiserende blik kaster man sig nu over manifestationer af sociale, politiske og kulturelle kampe og identitetssøgende manøvrer, der kan fremlæses af naboens pyntning af forhaven, praksisser i det lokale supermarked eller disponeringen af den vestlige metropols torve (Scott 2008: 25).

Cultural Studies har uundgåeligt været scene for en del teoretiske om-brydninger i løbet af det sidste halve århundrede. Ligeledes er der sket en udvikling i valget af foretrukne analyseobjekter fra en primær interesse i arbejderkultur over en forkærlighed for ungdomssubkulturer til aktuell udbredt udforskning af livsformernes pluralisme og brugen af populærkultur i tværgående neo-tribale (Maffesoli 1996 [1988]) fællesskaber, ligesom parametre som køn, seksualitet og etnicitet gradvis har fået en stærkere placering i analyserne (Johansen, Sernhede og Trondman 1999).

En række centrale repræsentanter for den britiske Cultural Studies tradition fastholder det politiske magtanalytiske aspekt som en definerende uløselig del af deres projekt (Storey 1998, Hall 1998, Fiske 1998). John Storey skriver eksempelvis:

Alle de basale antagelser i den britiske tradition for Cultural Studies er marxistiske. Det er ikke det samme som at sige, at de der praktiserer Cultural Studies er marxister. Men derimod at Cultural Studies i sig selv er grundet i marxismen. Alle traditionens vigtigste tekster er på den ene eller anden måde informeret af marxismen, hvad enten deres forfattere opfatter sig selv som marxister, postmarxister eller retoriske marxister (Storey 1998: xi; min oversættelse).

Populærkulturstudiernes politiske dimensioner kommer blandt andet fortsat til udtryk ved, at de kulturelle praksisser ofte udforskes gennem en afsøgning af, hvordan disse praksisser er involveret i og eventuelt (gen-)forhandler magtrelationer samt af, hvordan det kulturelle felt er defineret af kampe for at artikulere eller reartikulere forskellige ideologiske praksisser (Storey 1998: xii-xiii).

Degraderingen af populærkulturen

Degraderingen af populærkulturen er ofte fremført under henvisning til, at den er kommerciel, standardiseret og masseproduceret og højst kan tilbyde midlertidig underholdning, hvorimod finkulturen, som udtryk for en

individuel skabelsesakt, kan bibringe modtageren en mere varig og subjektivtetsbekræftende erfaring og erkendelse. I *Dialektik der Aufklärung* (1944) leverer Theodor W. Adorno og Max Horkheimer en nådesløs kritik af “den mekaniske reproducerbarhed” i kulturindustrien, som de mener på diktatorisk ensrettende vis forkrøbler menneskets spontanitet og forestillingsevne og “forbyder tænkende aktivitet hos betragteren” (Adorno og Horkheimer 1998 [1944]: 186-187). Massemediernes og underholdningsindustriens opfattelse af Frankfurterskolen som afindividualiserende mekanismer determineret af kapitalismens repressive ideologi. Vi skal senere se, hvordan denne teori om fremmedgørelse skal vise sig at blive udfordret af en teori om tilegnelse. Allerede den til Frankfurterskolen forbundne Walter Benjamin havde et mere nuanceret syn på de nye reproducerbare kulturprodukter som biograffilm og fotografi. Reproducerbarheden kunne ifølge Benjamin tjene til at demokratisere kulturen (Benjamin 1990).⁵ Men det er de britiske populærkulturstudier, der for alvor skal vise sig at gøre op med en reduktionistisk forståelse af populærkulturen og alternativt argumentere for populærkulturen som et mulighedsrum for selvstændig kulturtilegnelse og politisk betydningsproduktion.

I visse kredse synes Adornos kritik af kulturindustrien stadig at stå så stærkt i erindringen, at enhver forestilling om populærkulturen, som noget, der skulle have et emancipatorisk potentiale, synes så usandsynligt som at en Barbara Cartland heltinde skulle have en tvetydig personlighed. Men den kulturanalytiske tradition for at udforske tilegnelser af populærkulturens objekter som mulige scenarier for social transformation og politisk forankring og forandring er blevet stadig bredere accepteret og adapteret af andre grene af humanvidenskaberne. I den forbindelse er det værd at bemærke, at der er stor forskel på om analysens fokus er på produkterne eller brugen af produkterne. Den praktiske anvendelse og tilegnelse af populærkulturen er nemlig langt fra så entydig, som de ‘happy endings’ underholdningsprodukterne ofte præsenterer os for.

Hvad er det populære?

Hvad er overhovedet det populære? Er det en kvantitativ bestemmelse, der angår det, der er værdsat af de mange? Er det finkulturens inferiøre modsætning, massens laveste fællesnævner? Er det kultur lavet af folket for folket selv, og dermed en mulig kilde for symbolsk protest? Er det et af den kapitalistiske ideologi determineret kulturprodukt, der sætter ud

for at forføre folket og efterlade det i en fremmedgjort passiv tilstand, så stopmætte med næringsfattig kulturel føde, at de ikke magter at udfri sig fra deres selvvalgte umyndighed? Eller er det en scene for kollektive drømme, begær og identitetsarbejde? Er det et mulighedsrum for kritiske tilegnelser, forhandlinger og oppositioner? Såvel de spørgsmål, vi stiller til populærkulturen – en i sig selv historisk variabel kategori – som de svar vi finder, veksler med de teoretiske tilgange.

I Mikael Niemis postkoloniale hjemstavnsroman *Populärmusik fra Vittula* lyder det:

Med tiden gik det op for os, at vores fødeby egentlig ikke tilhørte Sverige. Vi var nærmest kommet med ved et tilfælde. Som et nordligt vedhæng. Noget øde mosejord, hvor der tilfældigvis boede nogle mennesker som kun delvis formåede at være svenskere. Vi var anderledes. Lidt mindre værd, lidt dårligere uddannede, lidt mere åndsfattige. Vi havde ingen rådyr eller pindsvin eller nattegale. Vi havde ingen rutchebaner i forlystelsesparker, ingen trafiklys, ingen slotte og ingen herregårde. Vi havde kun uendeligt mange myg, tornedalsfinske eder og kommunister [...]. Det var en mangelfuld opvækst. Ikke i materiel forstand. Vi havde nok til at klare os. Men i identitetsmæssig forstand. Vi var ingenting. Vores forældre var ingenting. Vores forfædre havde betydet nul og niks i Sveriges historie. Vores flækker var for små til at være med på kortene [...]. Vi gik med kasket inden døre. Vi plukkede aldrig svampe, holdt os langt væk fra grønsager og holdt aldrig krebsegilde. Vi kunne ikke konversere, pakke tingene fint ind eller holde taler. Vi gik med tærne udad (Niemi 2000: 49-50).

Den nordsvenske udørk Pajala kan ikke præsentere, hverken de samme finkulturelle objekter eller den samme kanoniserede landskabstype, med dertil hørende landskabsæstetiske praksisformer, som dens sydligere beliggende storebrødre. Og for at det ikke skulle være nok, er også deres kulturelle kapital i form af manerer, hverdagspraksisser og identitet forarmet. Citatet vidner om, hvordan smagen, som Pierre Bourdieu har teoretiseret over, kan fungere som en ideologisk kategori, der tjener til at markere og legitimere klassetilhørsforhold og distinktioner (Bourdieu 1984 [1979]). Men for protagonisten i *Populärmusik fra Vittula* bliver det, som bogens titel intonerer, populærmusikken fra den nye verden, Amerika, der, allerede fra han første gang sniger sig til at høre en Elvisplade på søsterens grammofonspiller, bliver vejen til ikke blot kvinderne, men også en frisættelse fra hans inferiøre position i det dominerende smagshieraki.

Den analytiske term 'populærkultur' kan opfattes som en residual kategori, der opsamler det, der i en given periode ikke kan opsamles af fin-kulturen. Det er vel at mærke ikke et statisk hierarki. Flere kulturprodukter bevæger sig rundt og op og ned i kulturens hierarki. Shakespeares dramer har gennem tiden bevæget sig fra masserne til eliten og gennem populærkulturelle remedieringer tilbage til masserne. Hvor ferien ved havet tidligere var elitens privilegium, er den i dag vidt udbredt i den bredere befolkning. I første halvdel af 1800-tallet kom de første turister til kystsamfundene.⁶ De første fremmede gæster var primært kunstnere, forfattere og malere. Meir Aron Goldschmidt (1819-1887) udgav *Dagbog fra en Reise paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy* (1865), der kom til at fungere som datidens turistbrochure (Hansen 2001). I anden halvdel af 1800-tallet blev man inden for lægevidenskaben optaget af den tanke, at havbade og frisk luft var styrkende for sundheden, og virkede såvel forebyggende som helbredende på alverdens sygdomme. Man skulle væk fra byernes forurenede luft, dårlige hygiejne og epidemier. Det begyndte at blive mode at tage på landet om sommeren, i første omgang særligt blandt det bedre borgerskab i de større byer, særligt i København. Selve badningen, der kom frem i anden halvdel af 1800-tallet, var i starten forbeholdt badegæsterne, til stor forundring for de lokale, der fra barnsben havde lært at behandle havet med stor respekt og nøjedes med at lade børnene soppe i vandkanten. I 1938 kom imidlertid ferieloven, der gav alle ansatte ret til ferie med løn, hvorved ferielivet, og herunder strandlivet, ikke længere var forbeholdt borgerskabet.

Fænomener som *film noir* og Jazz har taget den modsatte vej op i det kulturelle hierarki. Det er kendt, hvorledes Adorno blandt andet i 'Zeitlose Mode' (1953) fordømte jazzten som pseudoindividuelle falske forsøg på originalitet og spontanitet (Adorno 1955: 147). Da den moderne roman fik sit offentlige gennembrud blev den af eliten miskrediteret som pøbelens patetiske produkt. Romangenren har gennem sin historie haft en særlig alliance med den bredere befolkning.⁷ Den moderne romans gennembrud som den mest populære genre i 1800-tallet, skal ses i lyset af udviklingen af kapitalismen, og i den forbindelse det nye borgerskabs selvstændiggørelse som kulturbærende alternativ til adel og kirke, samt af udviklingen af bogtrykkerkunsten der tillader en helt ny udbredelse af romanerne blandt andet som føljetoner i aviser og tidsskrifter.

Den postmodernistiske kulturteori har for alvor problematiseret opretholdelsen af en grænse mellem en såkaldt autentisk og en kommerciel

kultur og fejret afslutningen på en elitisme baseret på arbitrære distinktioner (Storey 2003, Jameson 2002). Men er vi, som den postmodernistiske teori ville hævde, nået til det tidspunkt, hvor det ikke længere giver mening at skelne mellem højkultur og populærkultur? Hvor det ikke længere giver mening at tænke det populære på en binær måde, defineret i mere eller mindre eksplicit modsætning til det 'fraværende andet', som det ikke er?

Den æstetiske populisme og opgradering af populærkulturen er ifølge Fredric Jameson et grundlæggende træk ved postmodernismen. I "Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism" beskriver han, hvorledes den postmodernistiske arkitektur, i overensstemmelse med Robert Venturis indflydelsesrige manifest *Learning for Las Vegas*, iscenesætter sig selv som en form for æstetisk populisme (Jameson 2002: 145). Der opstår, i opposition til højmodernismens grænsedragning mellem fin- og massekultur, nye typer af såvel kulturelle produkter som kulturanalyser, fascineret af det degraderede, det lave og det trivielle og influeret af former og indhold fra den tidligere så foragtede kulturindustri.

Tegnenes guerillakrig

I slutningen af 1970'erne begyndte Cultural Studies i rigt mål at lade sig inspirere af strukturalismen og af sprog- og tegnteori. Claude Lévi-Straus' bricolage-model, Roland Barthes' tegnteori, Antonio Gramscis hegemoniforståelse og Louis Althusseres ideologibegreb blev i denne periode vigtige inspirationskilder (Johansson, Sernhede og Trondman 1999). Det blev et yndet greb at udforske, hvordan gadens ungdomssubkulturer var seismografer for samfundsudviklingen, og dannede modkulturer der udfordrede den dominerende kulturs hegemoniske status. Gramscis bidrag består ifølge Tony Bennett i at substituere begrebet dominans med begrebet hegemoni og dermed inspirere en mere kompleks omgang med populærkulturen, der hverken forfalder til strukturalismens pejorative læsning af en fordømmende massekultur eller kulturalismens celebrering af arbejderkulturen som folkets sande stemme, men som derimod ser populærkulturen, som et konfliktuelt rum defineret af modsatrettede tendenser og pressioner (Bennett 1998 [1986]: 219-220). I læsninger produceret af denne periodes centrale kulturanalytikere Stuart Hall, Dick Hebdige, Paul Willis og Angela McRobbie kommer hegemoniteorien til ikke bare at forklare ét af periodens største mysterier, hvad i himlens navn, der driver arbejderne til at stemme på Margaret Thatcher, men også at inspirere analyser af,

hvordan forskellige tilsyneladende inferiøre grupper ikke bare er passive dopedede modtagere, men også kritiske kapable aktører.

Hverdagslivet som scene for kreativ tilegnelse

Som led i en poststrukturalistisk kritik af system- og strukturtenkningen har repræsentanter for Cultural Studies betonet, hvor situationsbettinget, sammensat og fragmenteret kulturelle fællesskaber er, og i hvor høj grad medier, populærkultur og forskellige offentligheder spiller ind i konstruktioner og forandringer af kulturelle fællesskabers identiteter (Ehn & Löfgren 2006). Hvor Richard Hoggart stadig mente, at massemediernes populærkultur var en trussel mod den af ham selv romantiserende fremstillede 'autentiske arbejderkultur' (Hoggart 1998 [1957]), har de senere populærkulturstudier redefineret autenticitetsbegrebet (Hall 1980; Wang 1999; Knudsen og Waade 2010) og udviklet langt mere komplekse analyser af medierne, og af måderne individer og grupper anvender medier på. En vigtig artikel i den forbindelse er Stuart Halls "Encoding/Decoding" (Hall 1999 [1980]), i hvilken han viser, hvorledes mediers kommunikation er polysemisk. Mediets (i Halls eksempel TV-mediets) indkodede betydning kan afkodes af modtagerne i forskellige kontekster og positioner, henholdsvis bekræftende, forhandlende (på en gang adaptiv og oppositionel) eller oppositionelt (Hall 1999 [1980]: 515-517).

En central inspirationskilde i studierne af hverdagskultur er Michel de Certeaus udforskning af hverdagens praksisformer. Originaliteten i hans arbejde ligger ikke mindst i udviklingen af nye analyseværktøjer til at registrere, hvorledes mennesker opererer i og praktiserer hverdagsliv. Det moderne hverdagsliv er præget af brug af systemer og produkter, der er udviklet af andre. Den tidlige teori om forbrugeren så da også primært forbrugeren som en passiv og manipulerbar modtager. De Certeau ser i modsætning hertil hverdagslivet som et ensemble af praksisformer og kreativ respons på en given situation, hvorved hverdagslivet bliver en scene for kreativ appropriering.⁸ Et særdeles vigtigt begrebspar hos de Certeau er strategi og taktik. De gesti og modi de Certeau hylder hos den taktiske praksis, er evnen til at kombinere heterogene elementer, improvisere, forvandle begivenheder til muligheder og anvende det forhåndenværende kreativt. Men det taktiske niveau er altid placeret i andethedens position og kan ikke indtage en imperialistisk position, der kan kolonisere og definere det eksterne (de Certau 1984: xix). Individerne kan ikke forlade strategi-

ens rum, men de kan undslippe det. Modstand skal hos de Certeau ikke forstås i snæver forstand som opstand, men også, og måske i særlig grad, som residuale, emergente og resistente niches, der opløser eller afbøder dominansen, og derigennem sikrer en mere pluralistisk og differentieret kultur, der skaber nyt ved hjælp af mikroopfindelser, hverdagspoiesis og bricolage.

Det er interessant, og typisk for denne periodes franske socioetnografiske teori,⁹ at se hvordan elementer af avantgardisme såsom collage og surrealisme bevæger sig ind i den sociologiske og fænomenologiske hverdagskulturelle analyse og fremlæsning af rationalitetens mytiske irrationelle underside (Highmore 2002: 151). De Certeaus hverdagslivspoetik giver analytiske værktøjer til at forstå de multiple hverdagspraksissers spatiole taktikker som mulige skabere af residuale nichesrum.

Post-subkulturalisternes nyorientering omkring det performative og det affektive

I løbet af 1990'erne opstod en delvis intern kritik af Birminghamskolens fokusering på magt-, modstands- og frigørelsesnarrativer. Denne kritik blev fremført af såkaldte 'post-subkulturalister' som Sarah Thornton og David Muggleton. Muggleton opponerede blandt andet mod, hvad han anså for at være et for reduktivt klassebegreb, og talte for en større sans for det lokale, situerede og oplevede og for en inddragelse af den fænomenologiske tradition og af franske kulturanalytikere som Lefebvre og Michel Maffesoli (f. 1944). Maffesoli analyserer i *Le Temps du tribus* (1988) nutidens 'neo-tribalisme', bestående af postrationalistiske, affektive stammefællesskaber med såvel en æstetisk som en etisk dimension: "Den rationelle æra er bygget på princippet om individuation og separation, hvorimod den empatiske periode er kendetegnet ved mangelen på differentiering, 'tabet' i et kollektivt subjekt; med andre ord hvad jeg vil kalde neo-tribalisme" (Maffesoli 1996 [1988]: 11; min oversættelse). Maffesolis opmærksomhed på det affektive skulle vise sig særdeles indflydelsesrig i kulturstudierne, der nyorienterer sig mod det performative aspekt af kulturens fortolknings- og smagsfællesskaber forankret i emotioner, ekspressioner og sansninger. Denne gren af populærkulturstudierne er i særlig grad optaget af at udvikle og tænke med affektive begreber som intensivering, identificering og intimitet. I løbet af 1990'erne udvikledes, parallelt med transformationer i forbrugspraksisser, nye teorier omkring brugernes aktive

og emotionelle investering af energi i oplevelsesprodukter. Den affektive økonomi (Clough: 2007) er kendetegnet ved, at den ikke bare handler om investering i og udveksling af betydning og tegn, men om processer, der muliggør intensivering, engagement, handling og relationering, gennem hvilke individet bliver affektivt påvirket, og gennem hvilke affekt cirkuleres (Clough 2007; Kundsén & Waade 2010).

Denne nye generation af populærkulturteoretikere tænker på en gang i forlængelse og overskridelse af de tidligere generationer. Henry Jenkins, Tara McPherson og Jane Shattuc skriver i "The culture that sticks to your skin: A manifesto for a new cultural studies":

Som cyberpunkerne er vi interesseret i det hverdagslige, det intime og det umiddelbare. Vi afviser kanonformationernes monumentalisme og den traditionelle akademiske skrifts fjerne autoritet. Vi involverer os i populærkulturen som kulturen der "sticks to the skin" [...]. Som cyberpunkerne konfronterer vi populærkulturen med en dybtgående ambivalens, vores nydelser modereret af en omskiftelig blanding af frygt, skuffelser og væmmelse [...] Det er muligt i dag at bedrive forskning af populærkultur uden at bukke og skrabe for at etablere værdigheden af studieobjektet, hvilket ville være utænkeligt for ikke meget mere end et årti siden (Jenkins, McPherson & Shattuc 2002a: 3-4; min oversættelse).

Den sidste generation af kulturanalytikere er præget af en senmoderne fascination af det performative, teatraliske, affektive, ekspressive og sanserbundne (Jenkins, McPherson and Shattuc 2002a; Clough 2007; Knudsén & Waade 2010). Men man bygger videre på traditionen for en demokratisk ambition, der insisterer på 'kulturelt medborgerskab til alle', og på at bredere og nye mobile tværgående smagsfællesskaber er værdige analyseobjekter.

Den materialitets- og situations-analytiske tilgang til populærkulturen

Efter en periode, hvor kulturstudierne var stærkt påvirket af den sproglige vendings interesse i tegn, tekst, repræsentationer og medier befinder vi os i dag i en situation, hvor det i høj grad handler om at sammentænke det materielle, sociologiske og semiotiske niveau (Otto 2005; Sørensen, Høystad, Bjurstrøm og Vike 2008: 6-13, Fabian 2010). Cultural Studies udforsker stadig meningskonstruktion og kulturel praksis i hverdagslivet,

herunder brug af og betydningstilskrivning til objekter, men arbejder i dag typisk med en materialistisk og situationsanalytisk approach til kultur. Udviklingen inden for Cultural Studies har ikke blot været med til at opgradere populær- og hverdagskulturen som forskningsobjekter, men også demonstreret en anvendelse af etnografiske metoder til at forstå, hvordan forskellige medier og forbrugsobjekter indgår i forskellige individers og gruppers praktiseringer af hverdagsliv. En stor del af den tidligere forbrugsteori, som Thorstein Veblens *The Theory of the Leisure Class* (1899) er et tidligt, typisk og indflydelsesrigt eksempel på, var koncentreret omkring udforskningen af varernes symbolske status og analyser af praksisformer, der har som formål at erhverve begærede objekter med henblik på at opnå social status eller signalere bestemte sociale tilhørsforhold. I dag udforsker man tendentielt i højere grad den praktiske dimension af vores kropsligt levede erfaring med materielle objekter (Buchli 2002; Dant 2005: 26; Otto 2005) ud fra den præmis, at det er gennem den kropslige interaktion med objekterne, at deres sociale signifikans genereres. Tingenes betydning kan ikke skilles fra tingenes brug. Den materielle kultur og de fysiske artefakter bliver meningsfulde og identitetsgivende ved at indgå i en refleksiv og fysisk praksis. Betydningen af symboler, idéer og ting er bundet til de kontekster, i hvilke de fortolkes og anvendes. Kulturers mobilitet og adaptabilitet kommer blandt andet til udtryk ved, at de samme symboler og fænomener kan få ny betydning og funktion, når de anvendes og tilegnes i nye sammenhænge. Den materialitets- og situationsorienterede udgave af populærkulturstudierne står ikke i modsætning til det kritiske perspektiv, men er derimod med til at redefinere den kritiske tradition.

Kritikkens nye status

I gennemgangen af de forskellige stationer i populærkulturens teorihistorie har vi set, hvordan begrebet 'det populære' på forskellig vis er blevet konstrueret og investeret i forskellige artikulationer af forholdet mellem 'politics and pleasure', med inddragelse af skiftevis det semiotiske, det affektive, det kropslige og den praktiske situationelle kontekst som forståelseshorisont.

Cultural Studies lagde ud som humanvidenskabernes nomadiske enfant terrible, der gjorde oprør mod traditionelle humanistiske faggrænser og typisk definerede sig selv som en oppositionel og marginal position. Denne selvforståelse blev i 1990'erne udfordret af en intern kritik artiku-

leret af blandt andet Tony Bennett, der kritiserede Cultural Studies for at tøve med at karakterisere sig selv som en disciplin (Gibson and McHoul 2001; Bennett 1997: 44) I de sidste årtier er Cultural Studies da også blevet institutionaliseret og har etableret sig på linje med mere traditionelle fagfelter med såvel selvstændige afdelinger på en række universiteter som med en række grundbøger, antologier med kanoniske tekster og etablerede tidsskrifter.

Sammenfattende kan vi konkludere, at det er en helt central ambition i Cultural Studies traditionen, såvel før som nu, at give det betydnings-skabende potentiale tilbage til kulturforbrugeren. Cultural Studies har bidraget med en række læsninger af, hvorledes forbrugeren, ved kreativt at bruge og ombryde objekter og placere og anvende dem i nye kontekster, laver individuelt og kollektivt identitetsarbejde. Cultural Studies sætter spørgsmålstegn ved, hvorvidt dem, der producerer varerne, kontrollerer den betydning og brug, brugerne tilskriver dem.¹⁰ Punkeren placerer sømmet eller sikkerhedsnålen i næsen; den ghanesiske bonde limer et tomt cigaretetui på sin traditionelle dragt som prydenstand; teenageren gør sit værelse cool ved at placere stjalne vejskilte på væggene. Tingene får ny betydning ved at blive placeret og anvendt i nye kontekster.

Forbrugskulturen forbliver imidlertid en omdiskuteret affære. Det er eksempelvis blevet problematiseret, hvor potentielt subversive og/eller emanciperende disse former for praksis er (Johansen, Sernhede og Trondman 1999; Heath & Potter 2004). Spændingen mellem overordnede strategier og aktørernes praksis er et genkommende og forskelligt udlagt tema i kulturstudierne og hos hverdagslivsteoretikere som Lefebvre og Jürgen Habermas, hos sidstnævnte debatteret som det oppositionelle forhold mellem livsverdenen og systemet. Neomarxistiske hverdagslivsstudier bidrager i den forbindelse med analyser af, hvorledes hegemoniske strukturer kommer til udtryk og forhandles i hverdagslige praksisser og fænomener. Cultural Studies' interesse i kulturforbrugets politiske kontekst muliggør imidlertid en læsning af subkulturernes relationer og kritiske forhold til hegemoniske magtstrukturer. Hverdagslivet og populærkulturen er på en og samme tid scene for en integrering af en række strukturer og nedarvede praksisser, hvor eksempelvis økonomisk, social og politisk ulighed og segmentering kan slå igennem og reproducere, og for individuelle kreative og fortolkende praksisser. Hvor de tidligere kulturforskere som Hoggarth, Williams og Thomson i udpræget grad udforskede magtstrukturerne med særinteresse i arbejderkulturen, er det i dag ikke mindst

kulturens pluralisme og differentiering og nye konfigurationer mellem det globale og det lokale, der er udgangspunkt for analysen af populærkulturens involverethed i og forhandlinger af magtrelationer. I en tid, hvor de i egen selvforståelse oppositionelle kritiske subkulturer i en hidtil ukendt grad og med en hidtil uset hastighed optages af den kommercielle kultur, står Cultural Studies traditionen overfor en spændende udfordring: Hvordan fastholder man den kritiske læsestrategi uden hverken at forfalde til romantisering af den subkulturelle figur eller at opgive at anerkende disse kulturelle praksissers mulige transformative potentialer. Det kritiske blik er altså en stærk, men omdiskuteret og genkommende redefineret, del af den kulturalanalytiske tradition, som ikke smides ud med badevandet, blot fordi Batman indtager elfenbenstårnet.

Noter

- ¹ Centre for Contemporary Cultural Studies blev grundlagt i 1964 og nedlagt i 2004.
- ² Richard Hoggart var den første leder af Centre for Contemporary Cultural Studies. Hoggart udgav i 1957 *The Uses of Literacy*, i hvilken han gennemfører en analyse af, hvordan kulturprodukter skal forstås gennem en udforskning af de hverdagskontekster, hvori de bruges.
- ³ Raymond Williams bidrag består ikke mindst i en styrkelse af den antropologiske og historiserende fundering af kulturbegrebet. En tilgang han blandt andet udfolder i værkerne *Culture and Society 1780-1950* (1958) og *The Long Revolution* (1961).
- ⁴ E. P. Thompsons primære bidrag er værket *The Making of the English Landscape* (1963). Værket udforsker, hvordan den engelske arbejderklasse udvikledes fra 1790-1830 og skærper traditionens interesse i, hvordan kulturer som resultat af kollektive processer vokser frem i kampe mellem forskellige grupper og klasser.
- ⁵ Det skal dog bemærkes, at Douglas Kelner i artiklen "Critical Theory and Cultural Studies: the Missed Articulation" på spændende vis har argumenteret for, at på trods af at Frankfurterskolen tendentielt bliver stigmatiseret som reduktionistiske af repræsentanter fra cultural studies traditionen, så findes en række fælles interesser de to traditioner imellem, hvorfor de med fordel i stedet kan bruges til at komplementere hinanden (Kelner 1997).
- ⁶ I Tyskland var Kurbadet dog et kendt fænomen allerede i 1700-tallet, og tyske turister var tidligt blandt de ferierende ved kysten.
- ⁷ En 'roman' var oprindeligt et latinsk heltedigt oversat fra elitens sprog latin til romansk. I 1400-tallet begyndte man at skrive romaner i prosa direkte på folkesproget med en satirisk, humoristisk, folkelig tone, i første omgang efter antik romersk forbillede, men senere med Cervantes *Don Quixote* i opposition til den høviske rid-

derdigting.

- ⁸ De Certeaus bidrag indgår i og skal ses i sammenhæng med hans samarbejde med Pierre Mayol og Luce Girard. Trekloverets fælles produkt *L'invention du quotidien* (Hverdagslivets praksis) fra 1980 består af to bind. Det første bind er forfattet udelukkende af de Certeau og leverer den teoretiske ramme for studier af hverdagskultur. Det andet bind, primært forfattet af Mayol og Girard sekundært af de Certeau, involverer i langt højere grad applicering på empirisk materiale.
- ⁹ Vi ser det eksempelvis også hos Henri Lefebvre.
- ¹⁰ Se eksempelvis Paul du Gays *Doing Cultural Studies: The Case of the Sony Walkman. Culture, Media and Identities* (1997).

Litteratur

- Adorno, Theodor W. (1955): *Prismen Kulturkritik und Gesellschaft*, Suhrkamp Verlag.
- Adorno, Theodor W. og Max Horkheimer (1995 [1944]): *Ophøvelsens Dialektik*, Gyldendal.
- Benjamin, Walter (1990): "Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen reproduzierbarkeit" i *Gesammelte Schriften I.2*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Benett, Tony (1997): "Towards a Pragmatics for Cultural Studies" i *Cultural Methodologies*, Jim McGuigan (red.), Sage Publications.
- Bennet, Tony (1998 [1986]): "Popular Culture and the 'turn to Gramsci'" i John Storey (red.), *Cultural Theory and Popular Culture – a Reader*, second edition, Prentice Hall.
- Bjurstrom, E., O. M. Høystad, A. S. Sørensen, og H. Vike (2008): *Nye kulturstudier – en indføring*, Scandinavian Academic Press.
- Bondi, Liz, Davidson, Joyce and Smith, Mick (2007): "Introduction to Geography's 'Emotional Turn'" i Liz Bondi, Joyce Davidson og Mick Smith (red.) *Emotional Geographies* Ashgate Publication Ltd. 2007.
- Bordieau, Pierre (1984 [1979]): *Distinction – A Social Critique of the Judgement of Taste*, Harvard University Press.
- Buchli, Victor (2002): "Introduction" i *The Material Culture Reader*, Victor Buchli (red.), Oxford/New York: Berg Publishers.
- Certeau, Michel de (1984): *The Practice of Everyday Life*, Los Angeles/London: University of California Press Berkeley.
- Clough, Patricia Ticineto (2007): "Introduction" i Patricia Ticineto Clough og Halley, Jean (red.), *The Affective Turn – Theorising the social*, Duke University Press.
- Couldry, Nick (2000): *Inside Culture*, Sage Publications.
- Coupland, Douglas Campbell (1991): *Generation X: tales for an accelerated culture*, St. Martin Press.
- Dant, Tim (2005): *Materiality and Society*, Buckingham: Open University Press.
- Edensor, Tim (2002): *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*, Oxford/New

- York: Berg Publishers.
- Fiske, John (1998 [1987]): "The Popular Economy" i John Storey (red.), *Cultural Theory and Popular Culture – a Reader*, second edition, Prentice Hall.
- Gibson, Mark and McHoul, Alec (2001): "Interdisciplinarity" i Toby Miller (red.), *A Companion to Cultural Studies*, Blackwell Publishers.
- Gran, Anne-Britt (2004): *Vår teatrale tid – om iscenesatte identiteter, ekte merkevarer og varige mén*. Lysaker: Dinamo Forlag.
- Hall, Stuart (1999 [1980]): "Encoding/Decoding" i Simon During (red.), *Cultural Studies Reader*, London/New York: Routledge, s. 501-518.
- Hall, Stuart (1998): "Notes on Deconstructing 'the Popular'" i John Storey (red.), *Cultural Theory and Popular Culture – a Reader* second edition, Prentice Hall.
- Hansen, Kirsten Monrad (2001): *Tilbage til turismens rødder – 150 års badeturisme langs den nordjyske vestkyst*, udg. Nordjyllands Amt 2001.
- Heath, Joseph, and Potter, Andrew (2005): *The Rebel Sell: Why the culture can't be jammed*, Capstone.
- Highmore, Ben (2002): *Everyday Life and Cultural Studies – An Introduction*, London: Routledge.
- Hjemdahl, Kirsti Mathiesen (2003): "When theme parks happen" i *Being There New Perspectives on Phenomenology and the Analysis of Culture*, Sweden: Nordic Academy Press.
- Hoggart, Richard 1998 [1957]: "The Full Rich Life and The Newer Mass Art: Sex in Shiny Pockets" i John Storey (red.), *Cultural Theory and Popular Culture – a Reader* second edition, Prentice Hall.
- Jacobson, Michael Hvid & Søren Kristiansen (2005): "Hverdagslivsociologiens Variationer" i *Hverdagslivet – Sociologer om det upåagtede*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Jameson, Fredric (2006 [1984]): "Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism" i Meenakshi Gigu Durham og Douglas M. Keller (red.) *Media and cultural studies – Key works*, Malden/Oxford: Blackwell Publishers.
- Jenkins, Henry, Tara McPherson and Jane Shattuc (2002a): "The Culture That Sticks To Your Skin: A Manifesto for a New Cultural Studies" i Henry Jenkins, Tara McPherson og Jane Shattuc (red.), *Hop on pop*, Durham and London: Duke University Press.
- Jenkins, Henry, McPherson Tara and Shattuc, Jane (2002b) "Defining Popular Culture" i Henry Jenkins, Tara McPherson og Jane Shattuc (red.), *Hop on pop*, Durham and London: Duke University Press.
- Johansen, Thomas, Ove Sernhede og Mats Trondman (1999): "Indledning. Kultur och Identitet i Forandring" i *Samtidskultur – Karaoke. Karnevaler og kulturelle koder*, Bokforlaget Nya Doxa.
- Kelner, Douglas (1997): "Critical Theory and Cultural Studies: the Missed Articulation" i Jim McGuigan (red.), *Cultural Methodologies*, Sage Publications.
- Knudsen, Britta Timm and Anne Marit Waade (2010): *Re-investing Authenticity – Tourism, Place and Emotions*, Bristol, Buffalo og Toronto: Channel View Publications.

- Lefebvre, Henri (1977): *Kritik des Alltagslebens*, Athenäum Verlag.
- Lefebvre, Henri (1991 [1974]): *The Production of Space*, Blackwell Publishing.
- Lyotard, Jean-François (1996): *Det postmoderne forklaret for børn – Korrespondance 1982-85*, København: Akademisk Forlag.
- Maffesoli, Michel (1996 [1988]): *The Time of the Tribes – the Decline of Individualism in Mass Society*, Sage Publications.
- Niemi, Mikale (2000): *Populærmusik fra Viitula*, Lindhardt og Ringhoff.
- Otto, Lene (2005): “Introduktion til Forskningsfeltet” i *Materialitet og dannelse – En studiebog*, København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Storey, John (2003): *Inventing Popular Culture. From Folklore to Globalization*, Blackwell.
- Storey, John (1998): “Introduction: The Study of Popular Culture and Cultural Studies” i John Storey (red.), *Cultural Theory and Popular Culture – a Reader*, second edition, Prentice Hall.
- Thrift, Nigel (2004): “Performance and Performativity: ‘A Geography of Unknown Lands’” i James S. Duncan, Nuala C. Johnson and Richard H. Schein (red.), *A companion to Cultural Geography* Chicago: Blackwell Publishing.
- Tomlinson, John (1999): *Globalization and Culture*, Polity Press, Cambridge.